

Vasile MIFTODE

Tratat de Asistență Socială

Protecția populațiilor specifice și automarginalizate

Vasile Miftode

**Tratat de Asistență Socială.
Protecția populațiilor specifice și
automarginalizate**

**Iași,
2010**

VASILE MIFTODE.
TRATAT DE ASISTENȚĂ SOCIALĂ. PROTECȚIA POPULAȚIILOR
SPECIFICE ȘI AUTOMARGINALIZATE

Editura Lumen este acreditată CNCIS SUB NR. 003
Iași, Tepeș Vodă, nr. 2

edituralumen@gmail.com
grafica.redactia.lumen@gmail.com
prlumen@gmail.com
www.edituralumen.ro
www.librariavirtuala.com

Consilier Editorial: Dr. Antonio SANDU
Redactor: Simona PONEA
Copertă: Cristian UȘURELU
Colecția: Asistență Socială

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
MIFTODE, VASILE

**Tratat de asistență socială : protecția populațiilor specifice
și automarginalizate / Vasile Miftode. - Ed. a 2-a, rev.. - Iași :**
Lumen, 2010
ISBN 978-973-166-241-1

364

Reproducerea oricărei părți din prezentul volum prin fotocopiere, scanare, multiplicare neautorizată indiferent de mediul de transmitere este interzisă.

EDITAT CU SPRIJINUL AUTORITĂȚII NAȚIONALE PENTRU
CERCETARE ȘTIINȚIFICĂ

Vasile Miftode

**Tratat de Asistență Socială.
Protecția populațiilor specifice și
automarginalizate**

**Iași,
2010**

**Pagin 1 sat
goal inten ionat**

Cuprins:

ASISTENȚĂ SOCIALĂ ACTIVĂ, BAZATĂ PE FENOMENE REALE ȘI NU PE “EXIGENȚE IDEOLOGICE”	7
I. TRADIȚII ALE ASISTENȚEI SOCIALE ÎN ROMÂNIA.....	11
<i>I.1. Moașa în sistemul protecției sociale comunitare .....</i>	<i>21</i>
<i>I.2. Nașii și rolul lor în sistemul familial.....</i>	<i>23</i>
II. DIMENSIUNEA TEORETIC APLICATIVĂ A ASISTENȚEI SOCIALE	25
<i>II.1. Importanța perspectivei teoretice asupra domeniului .....</i>	<i>25</i>
<i>II.2. Funcțiile teoriei în asistența socială.....</i>	<i>30</i>
<i>II.3. Exigențe metodologice în studiul fenomenelor sociale.....</i>	<i>37</i>
<i>Bibliografie:.....</i>	<i>47</i>
III. FUNDAMENTE ALE ASISTENȚEI SOCIALE	51
<i>III.1. Sistemul de cunoștințe necesare asistenței sociale.....</i>	<i>51</i>
<i>III.2. Sistemul de valori specifice asistenței sociale.....</i>	<i>55</i>
<i>III.3. Sistemul de abilități și deprinderi practice.....</i>	<i>57</i>
<i>III.4. Sistemul de competențe necesare asistentului social.....</i>	<i>61</i>
<i>III.5. Sistemul de reguli și exigente practice în asistența socială.....</i>	<i>67</i>
<i>Bibliografie.....</i>	<i>81</i>
IV. TEORII NECESARE ÎN PRACTICA ASISTENȚEI SOCIALE	87
<i>IV.1. Teoria îngrijirii interumane .....</i>	<i>117</i>
<i>IV.2. Teoria participării în asistența socială (Relațiile dintre client și asistentul social).....</i>	<i>129</i>
<i>IV.3. Teoria atașamentului și identității.....</i>	<i>135</i>
<i>Dezvoltarea „individualizată” și afectivă a copiilor.....</i>	<i>135</i>
<i>IV.4. Teoria pierderii în perspectiva asistenței sociale.....</i>	<i>143</i>
<i>Bibliografie:.....</i>	<i>144</i>
V. DIMENSIUNI ȘI PERSPECTIVE ALE PROFESIONALIZĂRII ÎN ASISTENȚA SOCIALĂ.....	147
<i>V.1. Zone de interes, instituții, rețele de agenții și alte unități de asistență socială.....</i>	<i>147</i>
<i>V.2. Asistența socială la nivel individual.....</i>	<i>149</i>
<i>V.3. Asistența socială la nivel comunitar.....</i>	<i>150</i>
<i>V.4. Asistența socială la nivel societal.....</i>	<i>151</i>
<i>Bibliografie:.....</i>	<i>156</i>

VI. ASISTENȚĂ SOCIALĂ ȘI MANAGEMENT SOCIAL.....	159
VI.1. <i>Dimensiunea managerială a societății</i>	159
VI.2. <i>Operaționalizarea conceptului de management</i>	165
VI.3. <i>Școli, teorii și metode manageriale</i>	171
VI.4. <i>Conducerea și decizia în sistemul asistenței sociale</i>	178
VI.5. <i>Principiile managementului științific</i>	184
<i>Bibliografie</i>	189
VII. METODĂ ȘI METODOLOGIE ÎN ASISTENȚA SOCIALĂ	
.....	193
VII.1. <i>Cercetarea – acțiune. Metodă principală în asistența socială</i>	
.....	193
VII.2. <i>Metoda rețelelor sociale</i>	203
VII.3. <i>Metoda „proiectului de intervenție“</i>	231
<i>Bibliografie</i>	254
VIII. ASISTENȚA SOCIALĂ A POPULAȚIILOR SPECIFICE..	259
VIII.1. <i>Protecția grupurilor minoritare</i>	259
<i>Bibliografie</i>	300
VIII.2. <i>Drepturi și strategii antidiscriminatorii</i>	303
<i>Bibliografie selectivă</i>	386
VIII.3. <i>Migrațiile externe și efectele lor</i>	389
<i>Bibliografie</i>	413
VIII.4. <i>Devianța și criminalitatea în perspectiva conceptului social</i>	
.....	414
<i>Bibliografie:</i>	469
IX. PROTECȚIA INDIVIDULUI ÎN FAȚA “IDEOLOGIILOR	
TOTALITARE”.....	471
IX.1. <i>Fundamente logico-filozofice ale justiției și protecției sociale</i>	
.....	471

ASISTENȚĂ SOCIALĂ ACTIVĂ, BAZATĂ PE FENOMENE REALE ȘI NU PE “EXIGENȚE IDEOLOGICE”

Profesia de asistent social este cea mai importantă în zona suprastructurală a sistemului societal, vizând aplicarea **reală** a principiilor democratice, a unei **protecții echitabile** a populațiilor **cu adevărat** defavorizate. Curriculumul profesionalizării asistenților sociali trebuie să conțină, în partea centrală, **valorile** fundamentale, în deplin acord cu moștenirea culturală și cu exigențele actuale, cu deprinderile practice specifice muncii sociale, cu competențele manageriale necesare asigurării atingerii obiectivelor și cunoștințele teoretice și metodologice implicate în practicarea eficientă a profesiei. Nu pot fi admise în acest sistem de elemente “formule ideologice” (rupte de realități), construcții **iraționale**, contrare bunului simț, **practici populiste** sau demagogice, destinate manipulării și nu protecției reale a individului sau a grupurilor vizate.

1. Consideram utilă, în primul rând, **analiza tradițiilor** asistenței sociale din România pentru practicarea unor experiențe care și-au dovedit utilitatea în comunitățile, mai ales, rurale, românești.
2. **Statusul** de asistent social include o dimensiune **teoretică** fundamentală, precum și **imperative metodologice** în cercetarea și transformarea realităților sociale.
3. Partea centrală a **Tratatului de Asistență Socială** cuprinde **fundamentele** profesiei (cap.III.) și **teoriile specifice** implicate în munca asistenților sociali (cap.IV.).
4. Eficiența muncii în domeniul asistenței sociale depinde, în mare măsură, de capacitatea “lucrătorilor sociali” de a realiza **anchete științifice** în baza cărora se pot elabora soluții adecvate **problemelor** luate în atenție. Tratatul prezintă mai multe metode și tehnici adecvate acestui domeniu:
  - Metoda Cercetare -Acțiune
  - Metoda Rețelelor Sociale
  - Metoda Proiectului de Intervenție
  - Tehnicile clasice, de teren (observația, documentarea, întrevvederea etc.).
5. Într-un tratat destinat formării asistenților sociali, nu pot lipsi analize privind **populațiile - problemă**, marginalizate, vulnerabile, dependente sau cu risc de excludere socială. Ipoteza de la care pornim este că, în mare

parte, aceste populații **sunt responsabile** de starea socială în care au ajuns. Am lansat conceptul de auto-marginalizare și, pentru cazurile extreme, conceptul de auto-excludere socială (2002 : “Populații vulnerabile și fenomene de auto-marginalizare”, Ed. Lumen, Iași). În această perspectivă analizăm “populațiile minoritare”, ”migrațiile externe”, problema ”Drepturilor și a discriminărilor”, protecția delincvenților în perspectiva controlului social.

În contextul mondializării, al evoluției societății actuale și în perspectiva asigurării **drepturilor reale** ale individului am considerat necesar, în ultimă instanță, să dezvolt - ca ipoteză – **Protecția individului în fața “ideologiilor totalitare”**, cu accente pe fundamentele logico- filosofice ale justiției sociale versus ideologia “corectitudinii politice”.

În sprijinul **Tratatului** nostru vine și o excelentă analiză a stării sociale actuale realizată de Marian Preda în introducerea la volumul “Riscuri și inechități sociale în România”(Ed.Polirom, 2009). Sintetizăm această analiză sub forma unei paradigme a factorilor ipotetico- explicativi:

- **politicile sociale** “postdecembriste” sunt incoerente și ineficiente, iar obiectivele sunt contradictorii și lipsite de abordări strategice;

- **resursele umane** “selectate” pentru realizarea politicilor sociale sunt în mare parte necalificate, îndeosebi pentru că sunt “**numite și controlate politic**” de anumiți decidenți, schimbați continuu “pe criterii politice și nu pe competență”.¹

- **soluțiile** – de regulă ad-hoc- au la origine **interesele politice interne**, pe de o parte și **reacțiile la presiunile occidentale**, pe de altă parte;

- “**forța**” și impactul clientelei de partid explică în mod semnificativ degradarea continuă a tuturor domeniilor vieții sociale românești, inclusiv extinderea riscurilor și adâncirea inechităților în comunități și în ansamblul societății;

- creșterea **dependenței față de stat** a unor grupuri sociale tot mai importante se explică prin practicarea continuă a “pomenilor electorale”, pe de o parte și prin reducerea masivă a locurilor de muncă în contextul privatizărilor aberante, pe de altă parte;

- **ignorarea efectelor perverse** ale unor acte normative lipsite de o fundamentare științifică se află la originea “impasului financiar” în care se află ansamblul sistemului de protecție socială;

---

¹ Marian Preda (coordonator), *Riscuri și inechități sociale în România*, Editura Polirom, Iași, 2009, p.15.

• **derularea “puterilor politice”** corupte și a politicilor sociale **politizate** a dat naștere unei adevărate **patologii** “a sistemului de distribuire și redistribuire a bunăstării”(1,p.16):

- decalajul între bogați și săraci a crescut;
- parlamentarii își votează salarii și pensii speciale;
- magistrații își dau verdicte favorabile în domeniul privilegiilor ;
- ministerele și agențiile își stabilesc sporuri salariale “nesimțite” etc.

• **orientarea politică** a resurselor spre “vârfurile” societății explică starea critică a finanțării diferitelor forme legitime de protecție socială;

• protecția socială **activă** impune recâștigarea independenței și reinsertia socială, **prin muncă**: să vinzi bușteni și să falimentezi fabrica de mobilă, să vinzi fier vechi - distrugând întreprinderi – și să importi produse altădată realizate în țară **extinde parazitismul social și sărăcia**²;

• **adevărata protecție** nu constă în transformarea individului – problemă, a familiei sau a grupului într-un **consumator pasiv**, într-un asistat social, **ci - prin responsabilizare** – într-un partener activ, participant atât la rezolvarea **propriilor** probleme, cât și la ameliorarea situației sociale generale. Cele mai multe populații vulnerabile ajung – prin conduită parazită – la starea de automarginalizare și prin recidivă, la autoexcludere socială³.

Tratatul de asistență socială își propune să sprijine formarea unor profesioniști ai domeniului care să cultive în rândul “clienților” – indivizi, familii sau grupuri cu probleme – **responsabilitatea** pentru propria lor situație și dorința de valorificare a propriilor resurse. Anchetele sociale trebuie fundamentate pe **fapte reale**, să reducă astfel parazitismul social și să favorizeze **soluțiile** care vizează doar clienții care au nevoie de ajutor, care apără în primul rând interesele copiilor și ale tuturor celor **cu adevărat** vulnerabili și defavorizați.

Vasile Miftode

---

² Vasile Miftode (coordonator), *Populații vulnerabile și fenomene de auto-marginalizare*, Editura Lumen, Iasi, 2002, Prefata, p.1;

³ Vasile Miftode (coordonator), *Sociologia populațiilor vulnerabile*, Editura Universitatii „Al.I.Cuza”, Iasi, 2004, p.5.

Pagin 1 sat goal inten ionat

I. TRADIȚII ALE ASISTENȚEI SOCIALE ÎN ROMÂNIA

Există opinia că asistența socială în România ar fi fost „lansată” după Revoluția din '89; până atunci s-ar fi practicat doar „politici ideologice” de sprijinire a populațiilor defavorizate sau vulnerabile! *Nimic mai fals*, îndeosebi dacă ne raportăm la *epoca tradițiilor* pre-comuniste, la valorile și la „mecanismele comunitare” care funcționau în spațiul social românesc!

Pentru a înțelege mai bine *starea protecției sociale* în societatea tradițională vom construi o paradigmă propozițională, incluzând elementele cele mai semnificative:

În ciuda faptului că nu existau profesioniști ai domeniului – în sensul actual al termenului – și, deci, nici *servicii specializate*, comunitățile umane tradiționale asigurau individului, familiei și, în general, tuturor celor aflați într-o situație de criză o *reală și eficientă protecție socială*;

Cum se explică faptul că în satul tradițional, de pildă, *nu există*, decât ca excepție, persoane handicapate, bătrâni abandonați, „copii ai străzii”, divorțialitate „masivă”, violență familială extinsă etc.;

Controlul social tradițional (prin familie, vecinătate, obiceiuri, tradiții, datini, etc.) avea o eficiență atât de pronunțată – în raport cu normele și instanțele „de control” de astăzi – încât *atunci* – în comunitatea tradițională – devianța de la normalitate era restrânsă iar fenomenele delincvenței și ale criminalității erau limitate și „controlate” de societate.⁴

Civilizația industrială a lovit puternic în sistemul funcțional al societății tradiționale prin:

- *exodul populație* din sate spre orașe și „zone industriale”;
- transformarea *instituției familiale* – prin „restrângere” sau nucleizare – de la familia cu trei sau patru generații la familia singulară;
- restructurarea *modelului cultural* comunitar, concretizat prin pierderea funcțiilor tradiționale de *socializare* și *protecție socială*;
- *transferul* unor funcții de asistență sau sprijin social din comunitatea tradițională spre noile societăți urbane sau spre „civilizația industrială”;

---

⁴ Vezi și S. M. Marica, *Fenomenul tradiției*, Tipografia Cartea Românească, Cluj, 1996, p. 40

- *noile forme de protecție* – inclusiv și mai ales „oficiale”, instituționalizate, nu pot face față „ofensivei” și radicalizării problemelor și disfuncțiilor sociale;
- în fine, *intervenția socială* devine tot mai dificilă (și birocratică) – deci *ineficientă* –, iar grupurile *de risc* rămase „în afara protecției” – așa cum se constată astăzi în societățile în tranziție, tip România – tot mai numeroase;
- *caracteristica esențială* a asistenței sociale tradiționale se referă la *natura concretă*, specifică a sprijinului sau a intervenției și, prin aceasta, la *caracterul local* – comunitar, de *proximitate*, a acțiunilor realizate. Nu guvernul trebuie să decidă ce trebuie să se facă în satul sau în comunitatea socială **X** ci *comunitatea însăși*, actorii din administrația locală, școală, biserică, dispensar – și mai ales din „grupurile informale” (vecinătate, asociații locale, etc.);

Asistența socială tradițională *era centrată* îndeosebi pe familie, vecinătate și comunitate:

- familia era ajutată de vecini și comunitate pentru ca membrii ei, copiii sau bătrânii-problemă, de pildă, sa-și amelioreze starea în care se află;
- în cazul unor calamități, catastrofe naturale (inundații, cutremure, incendii, distrugere de locuințe etc.) intervenția comunității este spontană, nu se așteaptă „convocarea oficială” prin liderii sau instituțiile locale;
- de asemenea, în cazul unor *evenimente familiale* (nuntă, botez, înmormântare etc.), *participarea comunității* constituie atât o formă de protecție socială (prin cadouri și asigurarea mijloacelor ca noua familie să-și poată pune *bazele* propriei existențe și funcționării), cât și o formă de dezvoltare a *relațiilor inter-familiale* și *comunitare* (nașii mirilor, de exemplu, intra în sistemul relațiilor familiale, primind funcții și „însărcinări” de ajutor și „asistență” a tinerii familii);

Cele mai multe forme de asistență și ajutor social n-au fost percepute de comunitate ca *acțiuni de protecție* în sensul termenului de azi, ci mai curând ca *norme de viață socială* sau ca *tradiții* sau *habitudini* în sistemul modelelor culturale tradiționale. Acest fapt se constată în accentul pus:

- în societatea tradițională pe nivelul comunitar și familial;
- în societatea modernă pe nivelul individual și societal;

Deci, *grupul are prioritate* față de individ în acțiunile de ajutor și asistență socială, individul trebuind să se integreze grupului (familiei, vecinătății etc.) pentru a beneficia de ajutor și de avantajele vieții comunitare. De altfel,

raporturile comunitare impun o mare *apropiere sufletească și socială* chiar și atunci când *distanța fizică* dintre locuințe este semnificativă datorită:

- densității relațiilor familiale, bazate pe consangvinitate;
- solidarității locale, obiceiuri comune, activităților de grup etc.
- lipsei mercantilismului, a „calcului” meschin din cadrul relațiilor rurale tradiționale (între rude, vecini, prieteni ...), ajutorul fiind acordat *fără condiții*. Atunci când intervine calculul de tip comercial *dispare comunitatea* – în sens tradițional – din sistemul relațiilor sociale respective;

Educația individului în perspectiva asistenței sociale se face atât în familie, cât și în ansamblul comunității sătești:

- *în familie* prin: socializare primară, „reglarea instinctelor”, formarea afectivității și a grijii pentru „securitatea imediată” a celor apropiați, dezvoltarea interesului pentru muncă și pentru asigurarea condițiilor de viață „pentru toți” (familie, sat), *comunicarea directă și participarea* efectivă la rezolvarea problemelor grupului sau ale „celorlalți” (*problema unuia* este, în comunitatea tradițională, *problema tuturor*), respectarea normelor comunitare și a „voinței familiale” etc.;
- *în comunitatea sătească* prin: socializare secundară și valorificarea socializării primare, *reunirea* familiilor în jurul aceluiași interese, valori și instituții comune, *garantarea* securității individului și a grupurilor, existența – complementară – a *proprietăților comunitare* asupra terenurilor, promovarea *responsabilității* și a raționalității în raporturile comunitare și în participarea afectivă la viața obștii, *respectarea voinței obștești* – ca lege morală și chiar juridică – de către familii, indivizi, ansamblul comunității, formarea și dezvoltarea *conduitelor altruiste* (asistența socială tradițională oferindu-ne imaginea unui „fenomen natural” nu pre-fabricat)⁵;

Caracteristicile satului tradițional – *relativa izolare*, lipsa unor „schimburi culturale” cu alte medii sociale, auto-consumul etc. – l-au menținut la „distanță” de diferitele influențe negative, de împărtășirea unor „vicii moderne” și l-au conservat, astfel, într-o „stare arhaică”, impunându-i – în mod necesar – dezvoltarea unor forme specifice și profunde de *solidaritate umană* și, prin acesta, de ajutor și protecție comunitar-socială. Orice individ „era solidar cu spațiul în care trăia, cum era cu sine însuși, cu sângele sau și cu morții săi”.⁶ Așa se explică fluxurile anuale de vizitatori (veniți din SUA, Canada, etc.) *ai locurilor natale* din

---

⁵ Vezi și Constantin Noica, *Rostirea filosofică românească*, Ed. Științifică, București, 1970, p. 258

⁶ L. Blaga, *Spațiul mioritic*, Ed. Oficiul de librărie, București, 1936, p. 21

România, în satele de *origine* unde au învățat conduitele altruiste, cum *să nu fie etichetat* drept egoist, zgârcit, violent, rău, anormal. Așa se explică de ce comunitățile umane tradiționale *nu aveau nevoie* de servicii specializate de asistență socială, acestea impunându-se *ca exigențe* ale civilizației umane pe măsură ce *societățile globale* – în sensul actual – iau locul *comunităților* – în sensul lansat de sociologul german Tönnies⁷;

Famiile și membrii comunităților tradiționale *se sprijineau reciproc* și duceau *o viață altruistă* (ancestrală) formată din copilărie și manifestată de-a lungul vieții *în cadrul propriei comunități*, aducându-le respect și considerație;

Altruismul specific societăților tradiționale garantează supraviețuirea socială în condiții dificile, potrivit formulei „ajută și vei fi ajutat”, știindu-se că *a acorda asistență celorlalți înseamnă* a intra într-un flux de relații și acțiuni care îți vor asigura și ție protecție sau ajutor, *prin reciprocitate*. În această perspectivă, vecinul este mai important decât fratele stabilit „mai departe”, aflat în imposibilitate de a sprijini ruda aflată în dificultate. Egoismul se exprimă prin formule lansate odată cu deteriorarea comunităților și a valorilor tradiționale, între care putem aminti: „*Homo homini lupus est*”, „*Bellum omnium contra omnes*” (Thomas Hobbes), etc.;

Etașa intermediară între asistarea tradițională și cea „profesionistă” vizează fenomenul lucrătorilor sociali voluntari, mai ales tineri intelectuali – medici, profesori, artiști etc. care sprijineau grupurile defavorizate din zonele industriale și urbane prin vizite la domiciliu, donații, îngrijirea bolnavilor, alfabetizare, înlăturarea mizeriei, hrana pentru copii etc.

Intervenția voluntarilor a fost un fapt semnificativ, dar eficiența acțiunilor era redusă în raport cu dimensiunea și gravitatea problemelor sociale cu care se confruntau diferite populații vulnerabile;

---

⁷ Vezi și F. Tönnies, *Communaute et societe*, PUF, Paris, 1944

Principalii actori ai sistemului tradițional de asistență socială erau:

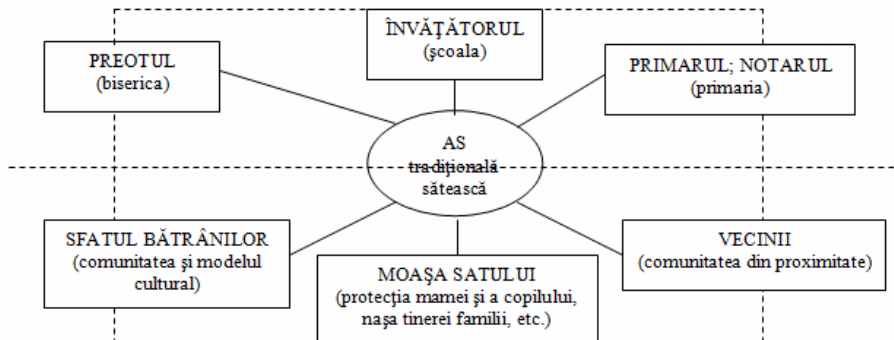

Fig.: Paradigma protecției comunitare (în satul tradițional)

În raport cu *degradarea* actuală a relațiilor de rudenie (părinții își abandonează copiii, copiii își neglijează sau își violentează părinții, tinere mame își aruncă nou-născuții la gunoi, violența familială ia proporții etc.), în comunitatea tradițională rudenia era considerată *sfântă* întrucât era *dată* și nu putea fi revocată, individul putea pierde orice, dar nu și gradul de rudenie față de familia de origine și față de ceilalți membri ai „grupului familial lărgit” („sângele apă nu se face” – fapt care explică *altruismul protecției* în familia tradițională). În momente de criză sau de *tensiune familială*, solidaritatea între rude funcționa cu aceeași intensitate, *trecându-se peste neînțelegeri*, certuri și resentimente, întrucât *controlul social* comunitar și aspirația spre *apreciere publică* erau mai puternice decât celelalte „forțe”. Persoanele vulnerabile *neglijate de rude* constituiau obiectul unor „dezbateri” publice și al unor *sanțiuni morale*! Tradițional persoana aflată în dificultate *se considera îndreptățită* să solicite și să aștepte ajutor de la rude, pe care le percepea drept *sursă principală de asistență socială*! Așa se explică atenția care se acorda în societatea tradițională identificării și cunoașterii gradelor de rudenie. De pildă:

- la români, în satul tradițional, se cunoșteau rudele până la al șaptelea sau al nouălea grad;
- la chinezi erau cunoscute rudele de gradul o sută⁸ fără a se înțelege că toate acestea ar participa la acțiuni de asistare a rudelor-problemă;

Continuarea acestui volum o puteți lectura achiziționând volumul de pe

www.editalumen.ro

www.lumenpublishing.com

sau din librăriile noastre partenere.

Conținutul acestui volum nu
reprezintă în mod necesar
punctul de vedere al Editurii
Lumen sau al finanțatorilor

Publicat cu finanțarea:
LUMEN
www.EdituraLumen.ro